

JUSTYNA LUKOMSKA-SZAREK

OCENA PŁYNNOSCI FINANSOWEJ W UJĘCIU KASOWYM I MEMORIAŁOWYM SAMORZĄDÓW TERYTORIALNYCH WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO

Wprowadzenie

Zachowanie stanu płynności finansowej jednostki gospodarczej sprowadza się do pozyskiwania źródeł finansowania działalności oraz do lokowania ich w składnikach majątkowych, umożliwiając w ten sposób realizację założonych celów¹. Harmonizacja płynności finansowej jest pomocnym narzędziem w procesie zarządzania podmiotem gospodarczym. Umożliwia racjonalizację zaangażowania zasobów wytwórczych, głównie obrotowych składników majątkowych. Przyczynia się także do uniknięcia zjawiska nadpłynności w krótkich okresach czasu. W artykule na podstawie sprawozdań z wykonania budżetów, przeprowadzono ocenę płynności finansowej jednostek samorządu terytorialnego województwa opolskiego. W tym zakresie analizie poddano wskaźniki płynności finansowej w ujęciu kasowym i memoriałowym, co pozwoliło określić zdolność badanych podmiotów do terminowego regulowania zobowiązań. Należy podkreślić, że zdolność ta warunkuje realizację założonych zadań (zarówno własnych, jak i zleconych) przez jednostki samorządu terytorialnego. Oceniając ich sytuację finansową pod względem płynności finansowej, przeprowadzono analizę porównawczą, odnosząc badane miary do średniej wartości wskaźników dla poszczególnych grup samorządów terytorialnych (gmin, miast na prawach powiatu, powiatów i województw). Okres badawczy obejmuje lata 2004–2009, co umożliwiło dodatkowo ocenę tendencji zmian analizowanych wielkości w czasie.

Pojęcie i kwantyfikacja płynności finansowej jednostek samorządu terytorialnego

Płynność finansowa jest różnie definiowana w literaturze przedmiotu. G. Michalski wskazuje, że płynność finansową charakteryzuje posiadanie przez podmiot gospodarczy takich zasobów środków pieniężnych, które umożliwią dokonywanie zakupów oraz zapewnią terminowe realizowanie zobowiązań pieniężnych². Z kolei D. Wędzki podkreśla, że

¹ W. Bień: *Zarządzanie finansami przedsiębiorstwa*, Difin, Warszawa 2008, s.14.

² G. Michalski: *Płynność finansowa w małych i średnich przedsiębiorstwach*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005, s. 42.

płynność finansową, określaną często także jako wypłacalność krótkoterminową, należy rozumieć jako zdolność podmiotu gospodarczego do regulowania bieżących zobowiązań, czyli do ich spłaty w ciągu 12 miesięcy od momentu bilansowego³. Analiza zdolności do wywiązywania się z zobowiązań przez samorządy terytorialne ma na celu doskonalenie procesu planowania wydatków budżetowych w zakresie finansowania deficytu budżetowego i określenia maksymalnego poziomu wydatków inwestycyjnych służących rozwojowi lokalnemu. Skutkiem utraty płynności może być niewypłacalność jednostki samorządu terytorialnego⁴.

Określenie płynności finansowej jako pozytywnego stanu środków płatniczych nie posiada dużej wartości poznawczej. O płynności finansowej samorządów terytorialnych nie decyduje pozytywny stan środków płatniczych, lecz to, czy są one w stanie wypełnić powstałe zobowiązania. Dodatnia wielkość środków płatniczych nie musi bowiem odpowiadać wielkości przypadających do zapłaty zobowiązań⁵. Głównym celem analizy płynności finansowej jednostki samorządu terytorialnego jest zatem syntetyczne określenie stanu finansowego oraz weryfikacja decyzji rozwojowych. Przedmiotem takiej analizy jest ocena zdolności danej jednostki samorządu terytorialnego do osiągnięcia przepływów pieniężnych umożliwiających regulowanie wymagalnych zobowiązań i pokrywanie nieoczekiwanych, nagłych wydatków⁶.

Rozpatrując analizowaną problematykę, należy przede wszystkim wspomnieć o dwóch sposobach ustalania płynności finansowej samorządów terytorialnych, tj. według metody kasowej i memoriałowej. Takie ujęcie płynności finansowej wiąże się bezpośrednio ze sposobem ewidencji i sprawozdawczością jednostek samorządu terytorialnego. O ile bowiem podmioty gospodarujące prowadzą ewidencję głównie w oparciu o metodę memoriałową, o tyle dla ewidencjonowania działalności podmiotów sektora publicznego znajduje zastosowanie zarówno metoda kasowa, jak i memoriałowa⁷.

Skutki przyjęcia zasady kasowej lub memoriałowej przez samorząd terytorialny będą diametralnie różne. Przy zastosowaniu zasady kasowej do dochodów budżetu w sprawozdaniu z jego wykonania wykazywane będą tylko te dochody, które wpłynęły na jego rachunek, nie są zatem wykazywane zobowiązania osób fizycznych i prawnych wobec jed-

³ D. Wędzki: *Analiza wskaźnikowa sprawozdania finansowego*, t. 2. *Wskaźniki finansowe. Charakterystyka wskaźników, systemów wskaźników i metod ich oceny*, Oficyna Wolters Kluwer Polska, Kraków 2009, s. 105. Innym sposobem definiowania płynności finansowej jest jej rozumienie jako zdolności podmiotu do terminowego, czyli bezzwłocznego, regulowania zobowiązań. Por. A. Szewc-Rogalska: *Płynność finansowa przedsiębiorstw publicznych i prywatnych*, „*Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*” 2004, nr 11, s. 56–61.

⁴ M. Kosek-Wojnar, K. Surówka: *Podstawy finansów samorządu terytorialnego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 131–133.

⁵ M. Kosek-Wojnar, J. Wojnar: *Ryzyko utraty płynności jednostek samorządu terytorialnego – próba kwantyfikacji*, „*Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania w Bochni*” 2005, nr 3, s. 39.

⁶ D. Wędzki: *Strategie w płynności finansowej przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2002, s. 34.

⁷ M. Kosek-Wojnar, J. Wojnar: *op.cit.*, s. 41–42.

nostki samorządu terytorialnego. W przypadku wydatków ich wykonanie jest oparte na faktycznej ich realizacji. Z kolei jeżeli podstawą wykonania budżetu byłoby zastosowanie zasady memoriałowej, dokonywanie wydatków możliwe byłoby nie tylko przez dochody, które faktycznie wpłynęły na rachunek budżetu, ale także takie, które powinny wpłynąć. W praktyce stanowiłoby to zagrożenie dla zachowania płynności bieżącej i konieczność ograniczenia wydatków, jeżeli wystąpiłyby problemy przy ściąganiu zaległych należności. Z drugiej jednak strony zastosowanie zasady memoriałowej stanowi silny bodziec do bardziej realnego planowania dochodów budżetowych i prawidłowego procesu ściągania należności, co gwarantuje wykonanie budżetu bez zakłóceń⁸. E. Malinowska i W. Misiąg wskazują, że najlepszym rozwiązaniem byłoby zastosowanie metody mieszanej, a zatem w odniesieniu do dochodów budżetowych metody kasowej, a w przypadku wydatków budżetowych metody memoriałowej⁹.

Zasadą dominującą w ocenie płynności finansowej jest ujęcie kasowe, które obrazuje fizyczny wpływ dochodu/przychodu lub fizyczną zapłatę (obniżenie) związaną z wydatkiem/rozchodem. Istotne jest odpowiednie wykorzystanie informacji i analiz w zakresie płynności finansowej w celu zapewnienia równowagi finansowej w krótkim i długim okresie¹⁰. Wskaźnik płynności finansowej w ujęciu kasowym obliczany jest jako iloraz sumy zrealizowanych dochodów budżetowych i zrealizowanych przychodów budżetowych oraz sumy zrealizowanych wydatków budżetowych i zrealizowanych rozchodów budżetowych.

W układzie memoriałowym dokonywać oceny płynności możemy przez branie pod uwagę nie tylko zrealizowanych dochodów, ale także tych, które są przypisane danej jednostce. W układzie narastającym ocena płynności dokonywana jest zatem z uwzględnieniem nie tylko zrealizowanych dochodów i przychodów, ale także tych, które potencjalnie w ustalonym czasie zasilają budżet. Kiedy wartość wskaźnika jest poniżej jedności, to sygnał, że wskaźnik zbliża się do utraty zdolności do regulowania przez nią zobowiązań. Wskaźnik płynności finansowej w ujęciu memoriałowym obliczany jest zatem jako iloraz sumy zrealizowanych dochodów budżetowych, przychodów budżetowych i należności oraz sumy zrealizowanych wydatków budżetowych, rozchodów budżetowych i zobowiązań.

Przyjęcie optymalnego poziomu obu wskaźników zarówno w odniesieniu do podmiotów gospodarujących, jak i jednostek samorządu terytorialnego jest wytyczną o charakterze bardzo ogólnym. Określenie ich optymalnego poziomu daje bowiem jedynie przybliżony obraz oceny płynności, podobnie jak poszukiwanie standardowych wartości tych wskaźników¹¹. Charakteryzowane wskaźniki płynności budżetu powinny kształtować się co naj-

⁸ Szerzej na te temat: M. Kosek-Wojnar, J. Wojnar, *op.cit.*, s. 44–46.

⁹ E. Malinowska, W. Misiąg: *Finanse publiczne w Polsce. Przewodnik 2002*, ODDK, Gdańsk 2002, s. 321.

¹⁰ M. Dylewski, B. Filipiak, M. Gorzałczyńska-Koczkodaj: *Analiza finansowa w jednostkach samorządu terytorialnego*, Wydawnictwo Municipium, Warszawa 2004, s. 114–115.

¹¹ M. Sierpińska, D. Wędzki: *Zarządzanie płynnością finansową w przedsiębiorstwie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002, s. 59.

mniej na poziomie 1,0. Oznacza to taką sytuację, w której wydatki budżetu i jego rozchody znajdują pełne odzwierciedlenie w realizowanych dochodach i przychodach, a także, że nie występuje żadne napięcie w regulowaniu zobowiązań wymagalnych samorządów terytorialnych¹². Jeżeli wskaźniki kształtują się poniżej jedności, oznacza to zachwianie płynności budżetu, a w konsekwencji niebezpieczeństwo utraty możliwości finansowania bieżącej działalności. Dobra sytuacja finansowa samorządów terytorialnych będzie występowała wówczas, gdy wskaźnik ten będzie kształtował się na poziomie 1,5–2,0. Oznacza to, że nie występuje żadne napięcie w regulowaniu bieżących zobowiązań, natomiast gdy wskaźnik przekroczy wartość 3,0, świadczyć to będzie o nadpłynności jednostki samorządu terytorialnego¹³.

Analiza i ocena płynności finansowej samorządów terytorialnych województwa opolskiego w latach 2004–2009

W niniejszym opracowaniu ocenie poddano płynność finansową samorządów terytorialnych jednego z województw Polski południowej, a mianowicie: województwa opolskiego. W tym celu wykorzystano dane ze sprawozdań z wykonania budżetów jednostek samorządu terytorialnego w latach 2004–2009, publikowanych przez Regionalną Izbę Obračunkową w Opolu.

W przypadku wskaźnika płynności finansowej w ujęciu kasowym wszystkie badane typy jednostek samorządu terytorialnego województwa opolskiego odnotowały wartości powyżej jedności, przy czym największą płynnością w rozpatrywanym układzie charakteryzowały się samorzady gminne w 2008 roku (1,11) i miasto na prawach powiatu – Opole – w 2005 roku (1,1). Samorzady gminne wykazywały trend wzrostu badanej miary do 2008 roku (z 1,05 do 1,11), natomiast podobnie jak w większości jednostek samorządu terytorialnego w Polsce w 2009 roku miał miejsce jej spadek. Potwierdzają to dane przedstawione w tabeli 1.

Należy także wskazać, że samorzady gminne województwa opolskiego odnotowały wskaźnik płynności w ujęciu kasowym na poziomie wyższym niż samorzady gminne ogółem w Polsce. W latach 2005–2007 różnica ta stanowiła 0,02, w 2008 roku – 0,04 i w 2009 roku – 0,03. Jest to zatem niewielka amplituda wahań. Podobna tendencja miała miejsce w przypadku powiatów, przy czym różnica pomiędzy badanymi miernikami zmniejszała się z 0,02 w latach 2005–2007 do 0,01 w 2004 i 2008 roku, natomiast w 2009 roku powiaty województwa opolskiego odnotowały taką samą wartość jak średnia krajowa. Z kolei Opole w porównaniu z innymi miastami na prawach powiatu wykazywało znacznie niższe wartości analizowanego wskaźnika, największa amplituda wahań miała miejsce w 2007 roku

¹² M. Kosek-Wojnar, K. Surówka, *op.cit.*, s. 135.

¹³ Nadpłynność finansowa może wynikać z niewłaściwego realizowania zadań własnych, nieefektywnej polityki dochodowej, nadmiernego gromadzenia środków w postaci przychodów bądź problemów ze ściąganiem należności. Por. M. Kosek-Wojnar, J. Wojnar, *op.cit.*, s. 49.

– 0,07, najmniejsza w 2004 i 2008 roku – 0,01. Również województwo opolskie charakteryzowało się znacznie niższymi wartościami wskaźnika płynności finansowej w ujęciu kasowym, niż średnia krajowa, największa różnica wystąpiła w latach 2004–2005 (odpowiednio 0,15 i 0,8) oraz w 2007 roku – 0,09, najmniejsza w 2006 roku – 0,01. Reasumując powyższe rozważania, łącznie jednostki samorządu terytorialnego województwa opolskiego wykazywały wyższą płynność finansową w ujęciu kasowym, w przeciwieństwie do średniej krajowej, w latach 2006–2008 miała miejsce eskalacja badanej wielkości ekonomicznej, natomiast w latach 2004–2005 oraz 2009 roku zauważa się jej spadek.

Tabela 1

Wskaźniki płynności finansowej w ujęciu kasowym poszczególnych typów jednostek samorządu terytorialnego województwa opolskiego i samorządów terytorialnych ogółem w latach 2004–2009

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Jednostki samorządu terytorialnego województwa opolskiego ogółem	1,05	1,07	1,06	1,07	1,08	1,06
JST ogółem	1,05	1,05	1,05	1,08	1,07	1,05
Województwo opolskie	1,03	1,03	1,07	1,03	1,04	1,02
Województwa ogółem	1,18	1,11	1,08	1,12	1,09	1,05
Powiaty województwa opolskiego	1,04	1,06	1,05	1,06	1,06	1,04
Powiaty ogółem	1,03	1,04	1,03	1,04	1,05	1,04
Miasto na prawach powiatu – Opole	1,06	1,10	1,05	1,02	1,06	1,03
Miasta na prawach powiatu ogółem	1,05	1,05	1,07	1,09	1,07	1,06
Gminy województwa opolskiego	1,05	1,07	1,07	1,09	1,11	1,08
Gminy ogółem	1,04	1,05	1,05	1,07	1,07	1,05

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych RIO w Opolu i MF.

Inny obraz daje analiza płynności finansowej w ujęciu memoriałowym, co obrazują dane tabeli 2. Samorzady terytorialne województwa opolskiego łącznie tylko w ostatnich dwóch latach analizy odnotowały wskaźnik poniżej średniej krajowej (odpowiednio o 0,6 w 2008 r. i 0,5 w 2009 r.).

Na przestrzeni badanych lat tylko gminy województwa opolskiego wykazywały zadowalający poziom wskaźnika płynności powyżej jedności, a w latach 2004–2006 miasto na prawach powiatu – Opole. W latach 2004–2008 miał miejsce trend wzrostu płynności finansowej samorządów gminnych z 1,0 do 1,07, natomiast w 2009 roku płynność ta obniżyła się aż o 0,06. Należy także podkreślić, że obliczone wartości były wyższe od średniej krajowej tylko w latach 2004–2007, w 2008 roku różnica była niewielka – 0,01, natomiast w 2009 roku odnotowano takie same wartości. Z kolei Opole w porównaniu z innymi mia-

stami na prawach powiatu charakteryzowało się wyższą płynnością finansową w latach 2004–2007, a niższą w 2008–2009. Płynność ta powyżej jedności kształtowała się tylko w latach 2005–2006 i wykazywała trend spadku, jednak większość miast na prawach powiatu odnotowała wówczas niedobory w dochodach i przychodach budżetowych oraz miała należności wymagalne, które nie wystarczyły na pełne pokrycie sumy wydatków, rozchodów i zobowiązań. Podobna sytuacja miała miejsce w przypadku powiatów, z tą jednak różnicą, że w całym analizowanym okresie wskaźnik nie przekroczył jedności.

Tabela 2

Wskaźniki płynności finansowej w ujęciu memoriałowym poszczególnych typów jednostek samorządu terytorialnego województwa opolskiego i samorządów terytorialnych ogółem w latach 2004–2009

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Jednostki samorządu terytorialnego województwa opolskiego ogółem	1,01	1,02	0,99	0,98	1,00	0,94
JST ogółem	0,94	0,94	0,94	0,98	1,06	0,99
Województwo opolskie	0,95	0,89	0,86	0,77	0,88	0,83
Województwa ogółem	1,1	1,01	0,96	0,99	1,12	1,02
Powiaty województwa opolskiego	0,99	0,98	0,93	0,95	0,94	0,90
Powiaty ogółem	0,93	0,93	0,9	0,91	1,02	0,97
Miasto na prawach powiatu – Opole	1,10	1,09	1,02	0,97	0,92	0,87
Miasta na prawach powiatu ogółem	0,9	0,92	0,92	0,95	1,05	0,97
Gminy województwa opolskiego	1,00	1,03	1,02	1,04	1,07	1,01
Gminy ogółem	0,95	0,96	0,95	1,03	1,08	1,01

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych RIO w Opolu i MF.

Dokonując oceny płynności finansowej województwa opolskiego na tle pozostałych województw w Polsce, zauważalna jest niekorzystna sytuacja. Wskaźnik wykazuje nie tylko najniższe wartości w porównaniu z innymi typami jednostek samorządu terytorialnego, ale także nie przekraczają one jedności. Średnia krajowa już w 2008 roku stanowiła wartość 1,12 i mimo spadku w 2009 roku do 1,02, nadal umożliwiała pełne pokrycie dochodów, przychodów i należności sumą wydatków, rozchodów i zobowiązań. Reasumując, można zatem wnioskować, że spośród wszystkich typów jednostek samorządów terytorialnych województwa opolskiego zadowalający poziom płynności finansowej odnotowały gminy, najmniej korzystna sytuacja miała miejsce w województwie samorządowym. Co zatem wpłynęło na taką sytuację? Po części odpowiedź na to pytanie da analiza relacji pomiędzy przychodami i rozchodami oraz dochodami i wydatkami.

W przypadku oceny wskaźnika pokrycia wydatków ogółem dochodami i przychodami (tab. 3) można wskazać, że kształtował się on w przypadku województwa opolskiego powyżej 100%, przy czym w 2009 roku była to najniższa wartość 104,14%. Miał wówczas miejsce trend spadku aż o 14,61%. Mimo wzrostu dochodów (o 9,6%) i przychodów (o 47,2%) w tym okresie w porównaniu z rokiem poprzednim, samorzady terytorialne województwa opolskiego zaplanowały zbyt wiele wydatków budżetowych, wykazywały one wzrost w porównaniu z rokiem poprzednim o 18,8% (w przypadku województwa opolskiego wydatki wzrosły o 79,8% w ujęciu realnym, w innych województwach już tylko średnio o 53,9%). Należy podkreślić, że tylko województwo samorządowe wykonało plan realizacji dochodów w 100,2%, pozostałe samorzady tylko w 92,8% w Opolu do 99,4% w powiatach. Realny wzrost dochodów ogółem jednostek samorządu terytorialnego województwa opolskiego ukształtował się o 0,8 punktu procentowego powyżej średniego wskaźnika dla kraju. Większe wzrosty odnotowano zatem w przypadku wydatków, co przełożyło się na powstanie deficytu budżetowego na łączną wartość ponad 313 tys. zł (deficyt wykazało 50 gmin, wszystkie powiaty, Opole oraz województwo samorządowe).

Tabela 3

Wskaźniki pokrycia wydatków ogółem dochodami i przychodami poszczególnych typów jednostek samorządu terytorialnego województwa opolskiego i samorządów terytorialnych ogółem w latach 2004–2009 (w %)

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Jednostki samorządu terytorialnego województwa opolskiego ogółem	108,9	111,4	112,7	114,1	113,7	108,8
JST ogółem	110,1	111,6	111,9	114,7	112,7	109,9
Województwo opolskie	106,8	108,6	121,8	117,3	118,7	104,1
Województwa ogółem	121,4	115,5	118,0	125,4	118,6	110,8
Powiaty województwa opolskiego	106,9	108,3	108,1	109,5	109,5	106,7
Powiaty ogółem	106,6	107,9	107,8	109,7	109,3	107,7
Miasto na prawach powiatu – Opole	107,6	110,9	108,9	115,5	109,2	105,9
Miasta na prawach powiatu ogółem	109,3	111,5	112,3	115,0	112,3	110,6
Gminy województwa opolskiego	110,1	112,9	113,6	114,5	115,2	111,5
Gminy ogółem	110,3	112,0	111,5	113,7	112,9	109,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych RIO w Opolu i MF.

Gminy wykazywały stały wzrost wskaźnika pokrycia wydatków ogółem dochodami i przychodami w latach 2004–2008 z poziomu 110,11% do 115,16%, natomiast w 2009 roku relacja ta wyniosła 111,49%. Samorzady te w 2009 roku odnotowały 3% wzrost dochodów w porównaniu z rokiem poprzednim i mimo 58,9% wzrostu przychodów wskaźnik

zmniejszył się o 3,67%, co wynikało z 13% wzrostu wydatków. Na przestrzeni badanych lat oprócz 2004 roku gminy województwa opolskiego generowały wyższe wartości miernika niż średnia samorządów gminnych w Polsce (amplituda wahań nie przekraczała jednak około 0,8–3%). Opole w porównaniu z innymi miastami na prawach powiatu tylko w 2007 roku wykazywało wartości zbliżone do średniej krajowej, natomiast lata 2008–2009 to trend spadku do poziomu 105,88%. Tendencja taka charakterystyczna była dla wszystkich powiatów grodzkich. Z kolei powiaty ziemskie województwa opolskiego wyższe wartości wskaźnika generowały w latach 2004–2006 i 2008 roku, a niższe w 2007 i 2009 roku, przy czym najniższa wartość wskaźnika przypadła na ostatni rok analizy 106,7%.

Tabela 4

Wskaźniki pokrycia wydatków i rozchodów dochodami ogółem poszczególnych typów jednostek samorządu terytorialnego województwa opolskiego i samorządów terytorialnych ogółem w latach 2004–2009 (w %)

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Jednostki samorządu terytorialnego województwa opolskiego ogółem	96,01	95,94	88,96	92,19	96,11	90,38
JST ogółem	95,8	93,8	92	95,6	93,1	88,2
Województwo opolskie	99,42	85,17	77,58	74,82	93,23	90,76
Województwa ogółem	115,8	89,4	86,8	91,4	89,7	90,8
Powiaty województwa opolskiego	97,12	96,14	92,36	98,56	96,41	91,04
Powiaty ogółem	96,9	95,4	91	95,6	96,1	91,7
Miasto na prawach powiatu – Opole	101,66	98,43	87,23	84,77	91,11	91,24
Miasta na prawach powiatu ogółem	94,8	94,2	94,6	96,5	92,2	85,6
Gminy województwa opolskiego	94,03	96,99	90,61	96,36	97,91	89,88
Gminy ogółem	93,4	93,7	91,4	95,8	93,7	88,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych RIO w Opolu i MF.

Analiza wskaźnika pokrycia wydatków i rozchodów dochodami ogółem (tab. 4) wskazuje natomiast, że samorządy terytorialne województwa opolskiego w latach 2008–2009 odnotowały wyższą wartość badanego miernika, jednakże różnica nie była wielka, bo stanowiła około 2–3%. W analizowanym okresie podmioty te osiągnęły 30% spadek rozchodów budżetowych. Podobną tendencją charakteryzowało się województwo opolskie, w latach 2005–2007 wskaźnik kształtował się na coraz niższym poziomie, dochody wystarczyły na pokrycie wydatków i rozchodów tylko w około 75–85%, a w latach 2008–2009 już w około 91–93%. Wzrost wskaźnika wynikał przede wszystkim ze spadku rozchodów budżetowych, w porównaniu z rokiem poprzednim aż o 78%. Powiaty ziemskie w badanym okresie, oprócz lat 2006–2007 i 2009 roku, charakteryzowały się największą wartością

wskaźnika. Należy także podkreślić, że z wyjątkiem 2009 roku był on wyższy od średniej krajowej. Odwrotna sytuacja miała miejsce w przypadku Opola, które w porównaniu z innymi miastami na prawach powiatu tylko w 2005 i 2009 roku odnotowało wyższą wartość wskaźnika. W 2007 roku wskaźnik kształtował się na najniższym poziomie 84,77%, co było wynikiem gwałtownego wzrostu rozchodów budżetowych, stanowiły one ponad 78,4 tys. zł wobec 18,5 tys. zł z 2006 roku i 17,5 tys. zł z 2008 roku. W roku 2009 rozchody budżetowe uległy zmniejszeniu o 21%. Największą zdolność do pokrycia wydatków i rozchodów dochodami budżetowymi miały gminy w 2008 roku, wskaźnik kształtował się bowiem na poziomie około 98%, natomiast najmniejszą w 2009 roku 89,9%. W latach 2006–2008 wykazywały trend wzrostu badanej miary, a w okresie 2007–2009 generowały także wyższe wartości niż średnia dla kraju.

Podsumowanie

Reasumując powyższe rozważania, można wnioskować, że samorządy terytorialne województwa opolskiego nie są zagrożone utratą płynności finansowej. Wypadły znacznie korzystniej w ostatnich latach w porównaniu ze średnimi wartościami dla kraju. Jednym z istotnych elementów prowadzenia gospodarki budżetowej przez samorządy terytorialne jest właściwe zarządzanie ich długiem. Działania podejmowane przez te instytucje sektora publicznego powinny zapewnić takie wykorzystanie zaciągniętych zobowiązań, aby dana jednostka zachowała płynność finansową w horyzoncie czasowym określonym terminami spłaty. Monitorowanie poziomu długu i wydatków związanych z jego obsługą ma bowiem na celu zagwarantowanie realizacji wszystkich zadań nałożonych na samorząd terytorialny, które należy wykonać ze szczególną starannością w trosce o społeczność lokalną. Należy bowiem pamiętać, że najważniejszym celem działalności instytucji sektora publicznego jest realizacja zadań o charakterze użyteczności publicznej, a nie maksymalizacja zysku.

Literatura

- Bień W.: *Zarządzanie finansami przedsiębiorstwa*, Difin, Warszawa 2008.
- Dylewski M., Filipiak B., Gorzałczyńska-Koczkodaj M.: *Analiza finansowa w jednostkach samorządu terytorialnego*, Wydawnictwo Municipium, Warszawa 2004.
- Kosek-Wojnar M., Surówka K.: *Podstawy finansów samorządu terytorialnego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- Kosek-Wojnar M., Wojnar J.: *Ryzyko utraty płynności jednostek samorządu terytorialnego – próba kwantyfikacji*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania w Bochni” 2005, nr 3.
- Malinowska E., Misiąg W.: *Finanse publiczne w Polsce. Przewodnik 2002*, ODDK, Gdańsk 2002.
- Michalski G.: *Płynność finansowa w małych i średnich przedsiębiorstwach*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
- Sierpińska M., Wędzki D.: *Zarządzanie płynnością finansową w przedsiębiorstwie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.

- Szewe-Rogalska A.: *Płynność finansowa przedsiębiorstw publicznych i prywatnych*, „Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa” 2004, nr 11.
- Wędzki D.: *Analiza wskaźnikowa sprawozdania finansowego*, t. 2. *Wskaźniki finansowe. Charakterystyka wskaźników, systemów wskaźników i metod ich oceny*, Oficyna Wolters Kluwer Polska, Kraków 2009.
- Wędzki D.: *Strategie w płynności finansowej przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2002.

dr Justyna Lukomska-Szarek
Politechnika Częstochowska

Streszczenie

Obowiązkiem jednostek samorządu terytorialnego jest utrzymywanie płynności finansowej dostosowanej do rozmiarów i rodzajów prowadzonej działalności. Celem polityki budżetowej w zakresie utrzymania płynności jest zapobieganie wystąpieniu sytuacji kryzysowej oraz określenie rozwiązań na jej przetrwanie. Istotnym sposobem utrzymania płynności finansowej na właściwym poziomie jest ograniczanie ryzyka jej utraty, poprzez stały proces monitorowania podstawowych wskaźników finansowych. W każdej sytuacji samorząd terytorialny powinien znać i zapewnić sobie poziom płynności niezbędny do wykonania zobowiązań, a także powinien ocenić koszt utrzymywania płynności na bezpiecznym poziomie. W niniejszym opracowaniu podjęto dociekania naukowe w zakresie wskaźnikowej oceny płynności finansowej samorządów terytorialnych. W latach 2004–2009 ocenie poddano płynność finansową w ujęciu kasowym i memoriałowym poszczególnych typów jednostek samorządu terytorialnego województwa opolskiego.

ASSESSMENT OF FINANCIAL LIQUIDITY IN CASH BASIS AND ACCRUAL APPROACH IN LOCAL SELF-GOVERNMENT UNITS IN OPOLE VOIVODESHIP

Summary

Obligation of self-governments is to maintain financial liquidity adjusted to the size and types of activities. The goal of budget policies in terms of maintaining liquidity is to prevent occurrence of crisis situations as well as determination of solutions for survival. An essential method for maintaining financial liquidity at a particular level is to limit risk of loss of liquidity through the continuous process of monitoring of fundamental financial ratios. In each situation, territorial self-government should know and ensure the level of liquidity necessary to repay liabilities and should also evaluate the costs of maintaining liquidity at a safe level. This study focuses on the financial liquidity in local self-governments in terms of ratio analysis. In the years 2004–2009 the liquidity in both cash and accrual aspect of various types of the local government financial units in Opole Voivodeship was evaluated.